

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 17.Barton D(2000). What is a cooperative? Unpublished paper, Kansas State University, USA. Barton DG (1989). What is a cooperative? In Cooperatives in agriculture, ed. D. Cobia, 1–20. New Jersey, USA: Prentice-Hall, Inc.
- 18.Birchall J (2005). Co-operative principles ten years on. International Cooperative Alliance, Issue 2, 98(2):45–63. <http://www.ica.coop/>
- 19.Cropp R (2002). Historical development. Unpublished paper, Wisconsin Center for Cooperatives, University of Wisconsin-Madison, USA.
- 20.Food and Agricultural Organization (FAO). 2001. Farming Systems And Poverty: Improving Farmers' Livelihoods in a Changing World. Rome and Washington D.C.: FAO and World Bank.

УДК 338.4

O.B. ЗАХАРЧЕНКО,

к.е.н., доцент Одеська державна академія будівництва та архітектури

Ресурсозберігаючі технології як чинник формування конкурентних переваг у сільськогосподарському виробництві

Досліджено проблеми, що супроводжують розвиток аграрних підприємств. Наведено основні чинники ресурсоощадної діяльності аграрних формувань. Охарактеризовано використання сучасних технологій у сільському господарстві. Приділено увагу питанням енергозбереження на підприємстві, як найбільш затратного виду ресурсу на виробництві.

Ключові слова: сільське господарство, рослинництво, тваринництво, аграрне виробництво, інноваційні технології, ресурсозберігаючі технології.

A.B. ЗАХАРЧЕНКО,

к.э.н., доцент Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Ресурсосберегающие технологии как фактор формирования конкурентных преимуществ в сельскохозяйственном производстве

Исследованы проблемы, сопровождающие развитие аграрных предприятий. Приведены основные факторы ресурсосберегающей деятельности аграрных формирований. Охарактеризовано использование современных технологий в сельском хозяйстве. Уделено внимание вопросам энергосбережения на предприятии, как наиболее затратного вида ресурса на производстве.

Ключевые слова: сельское хозяйство, растениеводство, животноводство, аграрное производство, инновационные технологии, ресурсосберегающие технологии.

O. ZAKHARCHENKO,

Ph.D., associate professor Odessa State Academy of Engineering and Architecture

Resource-saving technologies as a factor of formation of competitive advantages in agricultural production

The problems accompanying development of agrarian enterprises are investigated. The main factors of resource-saving activity of agrarian formations are given. The use of modern technologies in agriculture is characterized. Attention is paid to energy saving at the enterprise, as the most costly type of resource in production.

Keywords: agriculture, plant growing, livestock, agricultural production, innovative technologies, resource-saving technologies.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки успіху досягають ті підприємства, які випереджають за показниками розвитку конкурентів. Особливу увагу приділяють питанням ефективного використання матеріальних, трудових, фі-

нансових та інших ресурсів, що використовуються для ведення операційної та збутової діяльності.

Сільське господарство України ще не досягло високого конкурентного положення як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це під-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

тважливою є переважно сировинно-орієнтованим напрямком його функціонування. Неодмінним успіхом, повинен стати поступовий переход від реалізації сировини до напівфабрикатів та готової продукції. Останнє не можливе без формування та реалізації ресурсоорієнтованої стратегії на підприємстві, що дозволить наміти основні шляхи переходу на вищий щабель розвитку та залишати додатково створену вартість на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями ресурсозбереження на підприємствах сільського господарства займаються відомі вітчизняні науковці. Серед них можна виділити дослідження В.Я. Амбросова [1], Л.М. Березіної [2], В.І. Гавриша та В.С. Ніценка [12; 13], С.І. Гончаренко [3], В.Г. Грановської [4], Т.В. Кожемякіної [5] Л.І. Крачок [6], О.Б. Кузьменка [7], А. Мазаракі та Т. Мельник [8], К.В. Павлова [9] та ін.

Інноваційні технології не тільки змінюють технологію виробництва, знижують витрати на одиницю використаних у процесі виробництва ресурсів, економію живої та уречевленої праці, а й підвищують екологічність продукції, економічні показники діяльності підприємства. Саме через призму інноваційної активності досліджують проблеми ресурсозбереження у сільському господарстві такі вчені як В.Я. Амбросова [1], Л.М. Березіна [2], Л.І. Крачок [6] та С.І. Гончаренко [3].

Доцільним рахуємо підвищити ефективність сільського господарства шляхом інтенсифікації виробничих процесів, про що свідчать дослідження проведенні В.Г. Грановською [4].

Інші науковці підкреслюють необхідність поступового переходу від традиційного споживання енергетичних ресурсів до альтернативних замінників природного походження. У своїх дослідженнях В.І. Гавриш, В.С. Ніценко та К.В. Павлова [9; 12; 13] акцентують увагу на впровадженні альтернативних джерел палив як джерела екологічно чистих відновних видів палива у сільськогосподарських процесах. Використання альтернативних палив, на їхню думку, є перспективним напрямком зменшення енергетичної залежності від зовнішніх по відношенню до них постачальників енергетичних ресурсів та суттєву економію на витратах, що підвищує кінцеву результативність функціонування усього господарського комплексу.

З позицій підвищення конкурентних переваг на інноваційній основі, можна виділити роботи А. Мазаракі, Т. Мельника [8] та Т.В. Кожемякіної [5].

Таким чином, обґрунтовано теоретичний та сформовано методичний базис щодо об'єкта дослідження.

Важливим чинником зростання якості виробництва виступають інноваційні технології направлені на ощадне використання наявних ресурсів, підвищення конкурентних переваг в сільськогосподарських підприємствах. Що ж виступатиме предметом дослідження.

Метою дослідження виступають ресурсозберігаючі технології як чинник формування конкурентних переваг у сільськогосподарському виробництві.

Виклад основного матеріалу. Методологічну базу дослідження складає законодавство України, а саме Закони України «Про інвестиційну діяльність» та «Про інноваційну діяльність».

Інноваційна діяльність згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначається як одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальної сфери [10]. Така діяльність охоплює:

- виробництво та реалізацію інноваційних видів технічних засобів та відповідних їм технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушенні;
- реалізацію довготривалих науково-технічних програм зі значними термінами окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- розроблення і впровадження нової ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного стану.

Об'єктами інноваційної діяльності виступають [11]:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збути товарної продукції.

Як бачимо, сформовано механізм забезпечення ефективного розвитку інноваційної діяльності підприємств, у т.ч. сільського господарства.

У структурі економіки України порівняно з країнами ОЕСР частка матеріального виробництва в

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

доданій вартості сформувалась, передусім, за рахунок сільського господарства та промисловості, які продукують вироби головним чином третього і четвертого технологічних укладів [8, с. 14]. Однією з причин цього стану можна назвати орієнтацією економіки на таку її порівняльну перевагу, як дешева робоча сила. За відсутності конкуренції та стимулів до оновлення саме дешевизна робочої сили вищтовхує інновації, мінімізує можливості їх впливу на розвиток економіки. Створення зasad для економічно обґрунтованого зростання заробітної плати на основі підвищення продуктивності праці залежить від державної політики, впровадження у процес виробництва технологічних та організаційних інновацій [8, с. 15–16].

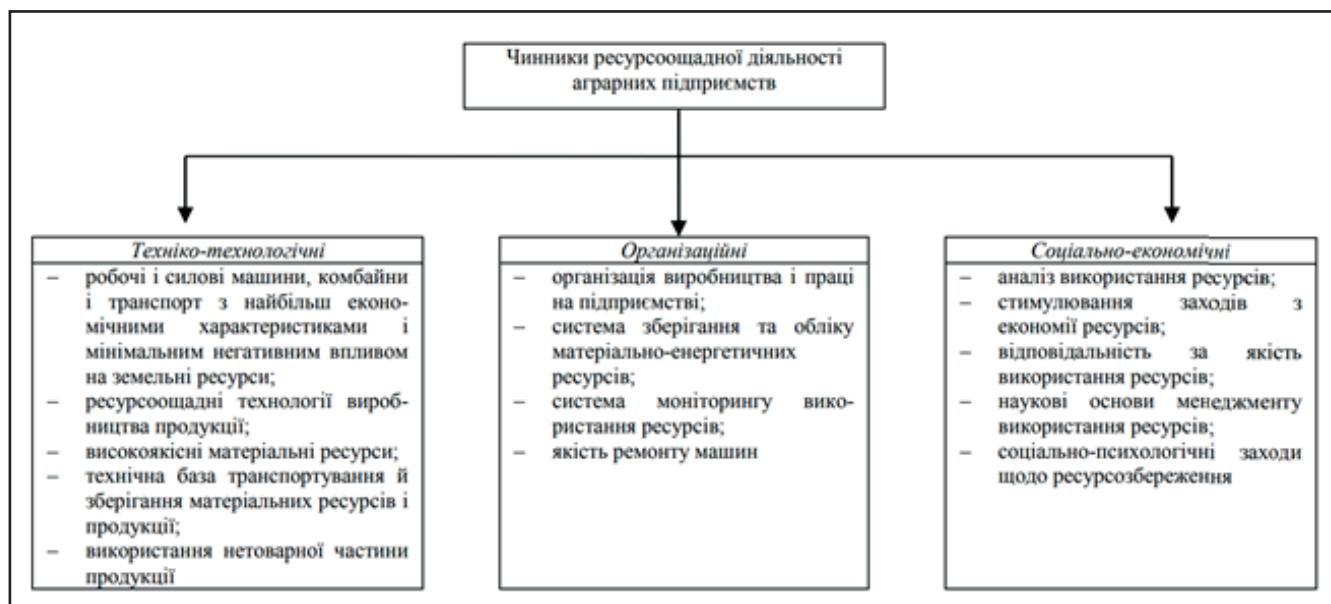
Проблеми стабілізації національної економіки, у т.ч. числі і підприємств АПК, зумовлюють необхідність активізації інноваційної діяльності. Звідси пріоритетною бачимо проблему формування механізмів управління ефективним розвитком суб'єктів господарювання в умовах освоєння інновацій. Це потребує опрацювання стратегії, що відповідає потребам економічного розвитку у довготривалій перспективі. Вирішення такого широкомасштабного завдання потребує критичного комплексного аналізу та переосмислення підходів, які склалися, створення основ забезпечення ефективного розвитку суб'єктів господарювання у сфері АПК за умов освоєння інновацій. На жаль, у сфері АПК України нині надзвичайно мало суб'єктів господарювання, які

повною мірою здійснюють інноваційну діяльність. Така ситуація значною мірою обумовлена станом національної економіки, що характеризується інвестиційною кризою, деградацією науково-технічного та виснаженням кадрового потенціалів, а наслідком є низька інноваційна активність підприємств АПК [2, с. 126–127].

У зв'язку з цим сільське господарство потребує радикальних перетворень, особливо, що стосується ефективності використання ресурсів. Дані проблема вирішується зміною поглядів менеджменту підприємства відносно використання у виробничих процесах ресурсозберігаючих технологій.

Під ресурсоощадною діяльністю дуже часто розуміють метод господарювання, який охоплює комплекс технічних, економічних, організаційних заходів, що спрямовані на раціональне використання ресурсів та забезпечення потреб у них, головним чином, за рахунок економії [5].

Ресурсозбереження слід розглядати з позицій розширеного відтворення, руху ресурсів у процесі виробництва, як процес, який постійно повторюється. По-перше, сутність ресурсозбереження полягає в економії суспільно необхідної праці і проявляється у зменшенні витрат виробництва, зростанні норми прибутку, зменшенні техногенного впливу на навколишнє середовище; по-друге, цей процес визначається конкретними формами прояву: матеріалозбереження, землелезбереження, працевзбереження, енергозбереження тощо; по-третє, ресурсозбереження слід

Групи чинників ресурсоощадної діяльності аграрних підприємств

Джерело: [7, с. 143]

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

розглядати як процес, який постійно повторюється і досягається на основі впровадження інновацій поряд з ефективнішим використанням традиційних чинників виробництва [4, с. 48–49].

До групи чинників ресурсоощадної діяльності, що впливають на аграрні підприємства, можна віднести: техніко–технологічні, організаційні та соціально–економічні (див. рисунок).

Складовими ресурсозберігаючих технологій повинні stati наведені в таблиці.

Найбільшу питому вагу у структурі витрат сільськогосподарських товаровиробників становлять енергетичні ресурси (наприклад, опалення приміщень (теплова енергія), освітлення та робота обладнання (електрична енергія), механізація виробничих процесів за допомогою паливно–мастильних матеріалів (нафтопродукти світлі)).

Забезпечення енергетичних ресурсів, за висновками Гавриша та В.С. Ніценка [12], будь–якої держави може здійснюватися у двох напрямках. По–перше, економічно розвинені країни (при відносно низькій самодостатності первинних енергоресурсів) покривають свій дефіцит за рахунок імпорту. До–статні фінансові ресурси дозволяють стимулювати використання всіх видів альтернативних моторних палив. По–друге, країни з викривленим розвитком економіки, через нестачу фінансів, використовують стратегію самообмеження споживання енергії та альтернативної енергетичної самодостатності.

Ось чому в сучасному світі розпочато розробку управлінням альтернативними паливами, метою якого є визначення ефективних способів виробництва та використання альтернативних видів палива [13, с. 41].

Як показує аналіз та досвід, зниження енергетичних затрат можна забезпечити не тільки за

рахунок удосконалення технологій, але із використанням сортів та гібридів більш стійких до погодних умов, хвороб вирощування в скорочених сівозмінах, за нетрадиційними попередниками. Такі технологічні рішення повинні здійснюватися в тісному зв'язку з біологічними особливостями культур, біосфери як фактора [1, с. 8].

Найбільш доцільним за таких умов є виробництво біогазу (збагачення до біометану – аналогу природного газу) та побічної продукції (біодобриз) для задоволення потреб аграрників. Підприємство повинно спроектувати та побудувати біогазовий комплекс (біогазову станцію чи установку).

Так, К.В. Павлов, В.І. Гавриш і В.С. Ніценко [9, с. 3–4] пропонують використовувати наступну фізичну модель біогазового комплексу. Деякі аграрне формування (чи сукупність аграрних формувань певного регіону) може виробити достатню кількість субстрату. В процесі роботи біогазового комплексу утворюються біодобриза і біогаз, який може бути перетворений в наступні види енергетичних ресурсів:

- електрична енергія – за рахунок роботи когенераційної установки та/або газового двигуна–генератора;
- теплова енергія – за рахунок роботи когенераційної установки та/або котла;
- біометан.

Тобто, господарство зможе покрити 50% і більше потреби у споживанні різних видів енергії та зможе стати більш автономним та менш залежним по відношенню до ринку енергетичних ресурсів.

Ще одним потенційним варіантом зменшення витрачання фінансових ресурсів є економія на кількості та якості техніки та паливо–мастильних ресурсів шляхом переходу на інноваційні техно-

Використання сучасних технологій у сільському господарстві

Рослинництво	Тваринництво
Селекція сільськогосподарських культур	Прогресивні системи годівлі
Генна інженерія та генетично модифіковані організми	Біотехнології
Органічне землеробство	Сучасне техніко–технологічне забезпечення галузі
Краплинне зрошення	Селекційно–племінна робота
Космічні технології в сільському господарстві	Енерго– та ресурсозберігаючі технології
Нанотехнології	
Доповнено автором	
Енерго– та ресурсозберігаючі технології	Нанотехнології
Автоматизація технологічних процесів	
Виробництво альтернативних видів палива	

Джерело: розроблено та доповнено на основі [6]

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

логії обробітку ґрунту та вирощування сільсько-господарських культур.

Як свідчить світовий досвід, вирішенням існуючих проблем сільськогосподарського господарства є перехід на ресурсозберігаюче виробництво, зокрема технологій – Mini-till, No-till, Strip-till [3, с. 133]. Визначено, що інноваційні ресурсозберігаючі технології дозволяють зменшити загальну кількість технологічних операцій з 11 при існуючій технології до 9 за Mini-till і 7 за No-till та Strip-till технологіями. Це дає можливість скоротити кількість техніки та обладнання з загальної кількості 16 одиниць за існуючою технологією до 10 одиниць за No-till технологією, що в свою чергу дозволяє зменшити загальну вартість комплексу механізації на 23,5 % (4,3 млн. грн.) [3, с. 136]. Це не враховуючи економії від зменшення витрат на паливо-мастильні матеріали та перехід на альтернативні види палива.

Реалізація ресурсоощадної діяльності вимагає інвестицій, хоча у довгостроковій перспективі при впровадженні ресурсозберігаючих заходів підприємство поверне їх, отримавши конкурентні переваги, зміст яких полягає у наступному:

- поліпшення якості продукції та розширення ринків збути;
- зниження рівня виробничого та фінансового ризику;
- зростання загального рівня ефективності виробництва;
- зниження ставок страхових платежів;
- поліпшення взаємовідносин з органами влади і громадськістю [7, с. 144].

Висновки

В цілому, вирішення проблем сільського господарства пропонується двома напрямками: еволюційним (інтенсивним) та революційним (інноваційним). Якщо перший шлях передбачає покращення існуючих технологій до можливої межі (витрати на удосконалення дорівнюють доходу, отриманого від реалізації продукції), то другий – нові рішення існуючих проблем, аналогів яких не існувало до цього часу. Як правило, повторюючий розвиток зазначених підходів є запорукою постійного удосконалення техніко-технологічних, організаційних та соціально-економічних чинників розвитку аграрного сектору економіки.

А правильний вибір складових ресурсозберігаючих технологій дозволить підвищити основні ре-

зультативні показники функціонування підприємств аграрного сектору, налагодити тісні взаємозв'язки з суспільством та громадою через забезпечення їх потреб у якісній продукції при доступній ціні.

Список використаних джерел

1. Амбросов В.Я. Ресурсозберігаючі технології – напрям підвищення ефективності виробництва / В.Я. Амбросов // Вісник ХНТУСГ: Серія «Економічні науки». – 2010. – Вип. 105. – С. 3–12.
2. Березіна Л.М. Інноваційна політика підприємств АПК: тактичні та стратегічні аспекти / Л.М. Березіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 4. – С. 122–132.
3. Гончаренко С.І. Інноваційні ресурсозберігаючі технології як фактор підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / С.І. Гончаренко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2017. – Вип. 185. – С. 131–142.
4. Грановська В.Г. Підвищення інтенсифікації виробництва галузі рослинництва на основі використання ресурсозберігаючих технологій / В.Г. Грановська // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2011. – Вип. 2. Том 2. – С. 47–51.
5. Кожемякіна Т.В. Економічна ефективність впровадження ресурсозберігаючих технологій в умовах гірничорудного виробництва / Т.В. Кожемякіна // Вісник Кріворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – №2(18). – С.43–48.
6. Крачок Л.І. Новітні технології у сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л.І. Крачок // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 224–231.
7. Кузьменко О.Б. Принципи ресурсоощадної діяльності аграрних підприємств / О.Б. Кузьменко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво–Могилянська академія】. Серія : Економіка. – 2012. – Т. 189, Вип. 177. – С. 142–145.
8. Мазаракі А. Інновації як джерело стратегічних конкурентних переваг / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2010. – № 2. – С. 5–17.
9. Павлов К.В. Биогазовые комплексы: экономическая целесообразность использования в различных регионах и странах мира / К.В. Павлов, В.И. Гавриш, В.С. Ниценко // Региональная экономика: теория и практика. – 2015. – № 28 (403). – С. 2–15.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

10. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560–ХII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
11. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40–IV Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
12. Havrysh V. National peculiarity of alternative motor fuels market / V. Havrysh, V. Nitsenko // Actual problems of economics. – 2016. – №7 (181). – pp. 41–52.
13. Havrysh V. Alternative fuels using influence on agricultural machines' efficiency / V. Havrysh, V. Nitsenko // Zbiór prac naukowych «Współpraca UE–Ukraina : Zmiany gospodarcze». Ekonomiczne nauki. – Warszawa, 2015. – S. 41–46.

УДК 338.46; 378.1

Г.С. ЛОПУШНЯК,

д. е. н., професор кафедри управління персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Х.В. РИБЧАНСЬКА,

асистент кафедри історії України та економічної теорії

Львівського національного університету

ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Інституційні засади підвищення якості вищої освіти

Проаналізовано окремі показники якості вищої освіти в Україні, що є компонентами індексу глобальної конкурентоспроможності. Виявлено, що вони не демонструють стійкої позитивної динаміки, на основі чого зроблено висновок про недостатню ефективність реформ у сфері вищої освіти. Обґрунтовано необхідність внесення змін до нормативно-правових актів, які регламентують організацію діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в частині зміни структури, умов формування його складу та розширення повноважень. Розроблено нові вимоги до претендентів на зайняття посад освітніх експертів та запропоновано удосконалену процедуру їх обрання.

Ключові слова: якість вищої освіти, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, освітні експерти.

Г. С. ЛОПУШНЯК,

д. э. н., профессор кафедры управления персоналом и экономики труда
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

К. В. РИБЧАНСКАЯ,

ассистент кафедры истории Украины и экономической теории

Львовского национального университета

ветеринарной медицины и биотехнологий имени С. З. Гжицького

Институциональные основы повышения качества высшего образования

Проанализированы отдельные показатели качества высшего образования в Украине, являющиеся компонентами индекса глобальной конкурентоспособности. Выявлено, что они не демонстрируют устойчивой положительной динамики, на основе чего сделан вывод о недостаточной эффективности реформ в сфере высшего образования. Обоснована необходимость внесения изменений в нормативно-правовые акты, которые регламентируют организацию деятельности Национального агентства по обеспечению качества высшего образования в части изменения структуры, условий формирования его состава и расширения полномочий. Разработано новые требования к претендентам на занятие должностей образовательных экспертов и предложено усовершенствованную процедуру их избрания.

Ключевые слова: качество высшего образования, Национальное агентство по обеспечению качества высшего образования, образовательные эксперты.